

УДК 37.013.42

СПЕЦИФІКА ФОРМ ОРГАНІЗАЦІЇ ХУДОЖНЬО-ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТСЬКОГО АМАТОРСЬКОГО ХОРОВОГО КОЛЕКТИВУ

Сіненко О.О.

Київський національний університет культури і мистецтв

В статті розглядається специфіка форм організації художньо-творчої діяльності студентського хорового аматорства. Дане питання виступає як важливий компонент в аспекті педагогічного керівництва студентським аматорським хоровим колективом. Здійснений теоретичний аналіз наукових джерел з досліджуваної проблеми.

Ключові слова: хоровий колектив, художньо-творча діяльність, організація діяльності.

Постановка проблеми. Духовне оновлення України, процес демократизації суспільства, що значною мірою впливають на всі сфери людської життєдіяльності, передбачають створення сприятливих умов для утвердження атмосфери творчості та співробітництва, багатогранного розвитку особистості, її здібностей, талантів й особливо духовності. У цьому зв'язку актуальним постає вирішення завдання щодо створення сприятливого соціокультурного середовища, яким виступає студентський аматорський хоровий колектив для розвитку потенційних можливостей як кожного з його учасників, так і всього консолідованого художньо-творчого виконавського колективу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасних наукових дослідженнях висвітлюються деякі аспекти теорії й методики організації діяльності студентського колективу (О. Глотчкін, А. Макаренко, І. Мангутов, Л. Уманський та ін.). Як об'єкт і суб'єкт виховного процесу він постає в роботах Ю. Бохонкової, Л. Орбан-Лембрик, В. Третяченко, В.Дзюби та ін.; з точки зору механізму реалізації особистості у сфері провідної діяльності він аналізується О. Леонтєвим, Г. Костюком та ін.; проблему формування міжособистісних відносин в колективі на засадах духовності, гуманізму, толерантності розглядають М. Боришевський, О. Киричук, Г. Грибенюк та ін.; розвитку творчих здібностей особистості в колективній діяльності присвячені роботи Г. Андреева, Л. Буєвої, В. Моляко, В. Рибалки, М. Савчиної та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Питання специфіки художніх дозвіллевих колективів розглянуто у роботах А. Карпуна, Н. Нарожної, Є. Смірної, Ю. Соколовського, В. Чабанного. Автори з позицій організації клубної роботи визначають актуальні питання музично-освітньої практики у самодіяльних хорових колективах різних типів і видів, вивчають та узагальнюють хормейстерський досвід керівництва самодіяльними колективами, акцентуючи увагу як на художньо-творчий розвиток співаків-аматорів, так і на їх морально-естетичну вихованість. Однак поза увагою дослідників лишається специфіка форм організації художньо-творчої діяльності студентського аматорського хорового колективу.

Мета статті. Теоретично обгрунтувати специфіку організаційних форм художньо-творчої діяльності студентського аматорського хорового колективу. Завдання: здійснити аналіз наукових джерел зі заданої проблеми.

Виклад основного матеріалу. Аналіз наукових джерел доводить, що діяльність студентського аматорського хорового колективу здійснюється в рамках цілісної системи, складовими якої є: формування колективу; вибір мети (цілепокладання); прогнозування; планування; потоки прямої і зворотної інформації; прийняття рішення та його реалізація; організаційна внутрішня діяльність; контроль та поточна корекція; оцінка ефективності реалізованої діяльності (Л. Дзюба, О. Зотова, Л. Марісова, Л. Орбан-Лембрик, К. Платонов, В. Третяченко, К. Шгарке, Є. Шорохова та ін.).

Б. Асаф'єв в процесі структурування діяльності колективу виокремлює наступні етапи: вироблення й прийняття головної мети, в рамках якої здійснюється організаційна структура колективу; забезпечення процесу регулювання колективної діяльності та його коригування з урахуванням багатоманітності функцій, які виконує колектив; оцінка і контроль, що здійснюються поетапно та за кінцевим результатом загалом [1].

У цьому контексті особливому сенсу набуває дотримання офіційних взаємовідносин на рівні «керівник-колектив». І. Мангутов та Л. Уманський підкреслюють, що в первинному колективі діяльність керівника зливається з організаційною [5].

Перше завдання організаційно-формувальної діяльності полягає в інтеграції особистостей (студентів), що здійснюється за допомогою означення їх із загальною метою і завданням, визначення умов та засобів досягнення мети, планування, координації діяльності, контролю, оцінки.

Другим завданням цієї діяльності є комунікативне, під яким розуміється встановлення горизонтальних комунікацій всередині первинного колективу та зовнішніх вертикальних комунікацій з іншими організаційними утвореннями.

Третім завданням організаційно-формувальної діяльності є педагогічне керівництво процесом навчання, виховання і розвитку особистості (студента) засобами «провідної» (за О. Леонтєвим) діяльності. В організаційній діяльності всі зазначені завдання виявляються в єдності та взаємообумовленості. Вони постають у рівних сполученнях, з можливим переважанням тієї чи іншої з них в залежності від конкретної (тактичної) мети і завдань.

В. Рубахін та Я. Філіпов розглядають інваріантні та спеціальні функції в організації діяльності колективу: визначення цілей та головних напрямів діяльності; перспективних шляхів розвитку колективу та суспільної значущості його

діяльності у соціумі; забезпечення згуртованості, стійкості колективу у вирішенні складних завдань; формування раціональної структури колективу; розподіл функціональних обов'язків з урахуванням індивідуальних можливостей кожного учасника колективу [8].

У загальних рисах зміст організації діяльності колективу в багатьох вітчизняних і зарубіжних дослідженнях збігається:

- цілепокладання – визначення мети та засобів її досягнення;

- адміністративне управління – формування керівних органів (у студентському колективі органи самоврядування; в хоровому аматорському колективі – «організаційне ядро» на рівні «керівник – ініціативна група – старостат», а також методист культурно-дозвілдової діяльності, психолог); розподіл завдань між учасниками колективу; узгодженість їхніх дій та контроль за виконанням рішень;

- творча діяльність – продуктивність поліаспектної діяльності колективу на основі розвитку творчого потенціалу його учасників;

- оціночне стимулювання – визначення якості діяльності на основі колективної оцінки та застосування різних форм морального стимулювання поряд із заохоченням.

На думку М. Обозова, одним із важливих показників успішного функціонування колективу є урахування однорідності його складу. До першого параметру однорідності дослідник відносить індивідуально-типологічні властивості та якості суб'єктів колективної діяльності (темперамент, характер, здібності, якості), а також соціально-психологічні (мотивація, інтереси, ціннісні орієнтації, світоглядні позиції тощо). Це забезпечує регуляцію спільної діяльності в колективі. До другого параметру дослідник відносить психологічні механізми такі, як навіювання, наслідування, комфортність, що сприяють єдності думок, оцінок, прояву індивідуально-творчих можливостей, світоглядних позицій кожного учасника колективу. Це виступає рушієм розвитку взаємовідносин, взаємодопомоги, взаєморозуміння тощо [6].

Крім зазначених параметрів існують специфічні особливості, зумовлені специфікою мистецтва хорового співу, а саме:

- наявність музичних здібностей, які визначають різні грані музичності суб'єкта хорового співу: музичний слух, музичний ритм, ладове відчуття, музично-слухові уявлення, музична пам'ять, а також інші властивості, такі як музичне мислення, уява, емоції, воля, інтуїція;

- володіння «інструментом співака» – людським голосом, який характеризується цілою низкою специфічних властивостей, міра виразності і розвиненості котрих визначає його вокальну індивідуальність: тембр, силу, діапазон.

В залежності від складу хорового колективу, рівня музичної, в тому числі й вокальної підготовленості його учасників здійснюється добір тих організаційних форм, які сприяють забезпеченню позитивної результативності колективної художньо-творчої діяльності.

До найбільш поширених форм роботи хорового колективу, в тому числі й студентського аматорського відносяться:

- індивідуальна (контролювання та корегування творчих дій того чи іншого виконавця з метою досягнення злагодженого виконання в хоровому ансамблі, підготовка кuartетів, дуетів та окремо взятих солістів для виконання фрагментів хорових творів. Важливим є набуття практичних виконавських вмінь і навичок хористів; налагодження творчого контакту з концертмейстером хору для досягнення узгодженості в реалізації творчих намірів);

- групова (опрацювання часткового/унісонного та унісонно-вертикального – октавного/ансамблю з урахуванням закономірностей обертонових фізичних властивостей звуку (підпорядкування верхніх обертонових нижнім як необхідна закономірність вироблення в хорі злагодженого ансамблю), подолання тих, чи інших виконавських складнощів з метою заощадження часу на загально-хорових репетиціях);

- загально-хорова робота, як цілісність творчих керуючих та регулюючих дій, поліфункціональний комплекс організуючої (плануючої), репетиційної (педагогічної), керуючої (реалізуючої), виконавської, інтерпретаційної (аналітичної) спрямованості. Першорядне завдання – підготовка хору до роботи над репертуаром, в основі якої – система розвитку співацьких вмінь і навичок, що реалізуються під час розспівки і настрійки хору та в подальшій вокально-хоровій роботі над опрацюванням компонентів хорової звучності (вокально-хорова техніка, хоровий стрій, хоровий ансамбль), розкриттям музичного образу засобами художньої виразності.

Робота з хором передбачає дотримання дидактичних принципів: послідовності – осмислення, засвоєння і узагальнення. А звіди – поетапне вирішення таких суто практичних завдань, як:

Етап 1. Ознайомлення. Здійснюється ознайомлення учасників студентського аматорського хорового колективу з репертуаром, що погоджений з керівником та «художньою радою» колективу. Визначається конкретний хоровий твір та здійснюється його первинне «озвучення» з метою створення певного уявлення про загально, емоційно-образну специфіку хорового твору.

Етап 2. Інформування. Диригентом хору пропонується власна «ідеальна модель» звучання твору (модель-взірець), конкретизуються шляхи і засоби реалізації художньо-творчих завдань, пов'язаних з опануванням конкретного твору.

Етап 3. Організація репетиційної діяльності. Управління-регулювання-контролювання – складові репетиційної діяльності із студентським аматорським хоровим колективом під орудою керівника-хормейстера (диригента), спрямовані на вирішення багатоманітних питань творчого осягнення мистецького твору.

3.1. Опрацювання твору, що здійснюється в умовно визначених чотирьох напрямках, тісно пов'язаних між собою:

- сприймання хорового твору з орієнтацією на художньо-естетичні цінності;

- опанування безпосередньо матеріальної структури вокально-хорового твору;

- засвоєння вокально-хорової техніки;

- створення художнього образу.

3.2. Біфункціональний акт як процес прямих і зворотних зв'язків: «диригент-хор»; «хор-

диригент». Позиція «диригент-хор» – це забезпечення різновидів діяльності в опануванні мистецького твору (репертуару) за загальною метою, завдань, цільовою спрямованістю на кінцевий виконавський художньо-творчий результат. Позиція «хор-диригент» – це персоніфіковані форми вираження колективних норм, ціннісних орієнтирів, світогляду, художнього досвіду, що склалися у студентів аматорського колективу стосовно тих вимог, які висуваються до них диригентом-хормейстером.

3.3. Взаємодія диригента з учасниками студентського аматорського хорового колективу, що обумовлена циклічністю дій: «звернення-відповідь-оцінка». Це прийняття рішення про бажаний характер і зміст колективної дії (звернення); «розшифрування» їх в актах сумісного творчого пошуку та трансформація здобутого творчого проекту в розгорнуту музичну мову з подальшою виконавською інтерпретацією (відповідь-виконання); здійснення колективної оцінки (оцінка), широким творчим узагальнень здобутих результатів.

3.4. На основі аналізу співставлення внутрішньої «моделі-взірця» виконання хорового твору керівником і реальним станом його інтерпретації студентами-аматорами враховується вектор відхилень зазначених позицій, що обов'язково мають бути врахованими у регуляції взаємодії між суб'єктами художньо-творчого процесу (диригент-хор) для забезпечення цілісності функціонування студентського аматорського хорового колективу.

Етап 4. Коригування.

4.1. Здійснення коригуючих дій диригентом шляхом внесення додаткової інформації до процесу вокально-хорового виконання з метою наближення до «моделі-взірця».

4.2. Забезпечення коригуючих дій «зворотнього зв'язку» в ланцюгу «хор-диригент» на рівні адекватного осягнення і відтворення всієї інтерпретаційної архітектоники вокально-хорового матеріалу, що фіксується в «моделі-взірці», а також застосування «концентрованої множинності» засобів художньої виразності, що використовуються у хоровому співі, спираючись на визначену «модель-взірець», обґрунтовану диригентом-хормейстером.

Провідними напрямками художньо-творчої діяльності студентського аматорського хорового колективу є:

1. Засвоєння вокально-технічної сторони, тобто робота над компонентами хорової звучності, де вокально-хорова техніка виступає як міра володіння співацьким голосом, хоровим строем, хоровим ансамблем.

2. Створення художнього образу засобами музичної виразності до яких відносяться: якісна сторона хорового звучання, звуковисотне інтонування, темпоритм, динаміка, тембр, артикуляція, фразування.

Дані напрями тісно пов'язані між собою, складаючи одне ціле.

Ці два способи мають свої переваги та свої вади. В першому випадку забезпечується твер-

де знання кожним співаком партії, але випускається з виду вокально-хоровий ансамбль. У другому – учасники колективу набувають досвіду ансамблевого співу, швидкого орієнтування в гармонічній обстановці, проте часто не всі беруть однаково активну участь в процесі репетицій. Тому на початковому етапі пропонується працювати по партіях, або групах, але тільки після попереднього осмислення твору всім хоровим колективом.

3. Концертний виступ як специфічна форма художньої діяльності хорового колективу, в тому числі й студентського аматорського, має ряд особливостей, які відрізняють його від інших видів. Перш за все, концерт є актом творчості і тому неповторний, що здійснюється перед слухачами безпосередньо, зараз, в даний момент.

З цим пов'язана інша характерна риса концертного виконання – його неповторністю в тому значенні, що помилку, допущену під час концерту, неможливо виправити. Якщо художник, скульптор, або композитор можуть неодноразово повертатися до своїх творів в процесі їх створення, то артист і диригент позбавлені цієї можливості. Публічний виступ вимагає від учасників хору і диригента цілісного втілення задуму як би «начисто», для чого необхідна гранична концентрація духовних і фізичних можливостей, зібраність, воля, точність і ясність самовираження.

Практика свідчить про те, що діяльність диригента-хормейстера повинна базуватись на оволодінні «внутрішньої» і «зовнішньої» техніки у забезпеченні активної і продуктивної взаємодії, співтворчості із студентським аматорським хоровим колективом. Таким чином, організаційна єдність студентського аматорського хорового колективу проявляється в злагодженій координації зусиль його учасників; у забезпеченні продуктивної взаємодії на основі спільної мети і завдань, які стоять перед колективом (при цьому колективна мета сприймається кожним учасником як індивідуальна); у прояві компетентності при розв'язанні художньо-творчих завдань, особливо при збільшенні їхньої складності. Наявність цих показників породжує й згуртованість студентського аматорського хорового колективу як ціннісно-орієнтаційну єдність, що виявляється у специфікованих аспектах його цілеспрямованої діяльності.

Висновки і пропозиції. Творчі досягнення студентського аматорського хорового колективу нерозривно пов'язані з чіткою і цілеспрямованою організацією його поліаспектної діяльності. Злагоджений хоровий колектив завжди сприймається як «вокальний інструмент», оскільки в ньому набувають нової потенційної сили гармонія колективних властивостей – єдність звучання всіх хорових партій як цілісність.

Визначення окреслених у дослідженні питань потребує подальшого наукового пошуку в аспекті вивчення стану практики діяльності студентського аматорського хорового колективу в умовах культурного дозвілля.

Список літератури:

1. Асафьев Б.В. О хоровом искусстве. Сб. статей / Сост. и коммент. А. Павлова-Арбенина. – Л.: Музыка, 1980. – 216 с.
2. Ержемский Г.Л. Психология дирижирования: Некоторые вопросы исполнительства и творческого взаимодействия дирижёра с музыкальным коллективом. – М.: Музыка, 1988. – 80 с.
3. Кустов Ю.П., Чабанный В.Ф. Репетиционно-творческая работа в самодеятельном коллективе: Лекции для студ. хор. отделения / Ленингр. ин-т культуры им. Н.К. Крупской. – Л., 1987. – 64 с.
4. Леонтьев А.Н. Деятельность, сознание, личность. – М.: Политиздат, 1975. – 304 с.
5. Мангутов И.С., Уманский Л.И. Организатор и организаторская деятельность. – Л.: Изд-во Ленингр. ун-та, 1975. – 312 с.
6. Обозов М.М. Психологическая совместимость и срабатываемость как фактор эффективности труда // промышленная социальная психология. – Л.: Изд-во Ленингр. ун-та, 1982. – С. 102-108.
7. Петровский А.В. Личность, деятельность, коллектив. – М.: Политиздат, 1982. – 316 с.
8. Рубахин В.Ф., Филиппов А.В. Психологические аспекты управления. – М.: Знание, 1975. – 63 с.
9. Третьяченко В.В. Колективні суб'єкти управління: формування, розвиток та психологічна підготовка. – К.: Стило, 1997. – 585 с.
10. Чернышев А.С., Крикунов А.С. Социально-психологические основы организованности коллектива. – Воронеж: Изд-во Воронежск. Ун-та, 1991. – 164 с.
11. Шамина Л.В. Работа с самодеятельным хоровым коллективом. – 3-е изд. – М.: Музыка, 1985. – 176 с.

Синенко О.А.

Киевский национальный университет культуры и искусств

СПЕЦИФИКА ФОРМ ОРГАНИЗАЦИИ ХУДОЖЕСТВЕННО-ТВОРЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СТУДЕНЧЕСКОГО ЛЮБИТЕЛЬСКОГО ХОРОВОГО КОЛЛЕКТИВА

Аннотация

В статье рассматривается специфика форм организации художественно-творческой деятельности студенческого хорового любительства. Данный вопрос выступает как важный компонент в аспекте педагогического руководства студенческим любительским хоровым коллективом. Проведён теоретический анализ научных источников по исследованной проблеме.

Ключевые слова: хоровой коллектив, художественно-творческая деятельность, организация деятельности.

Sinenko O.A.

Kyiv National University of Culture and Arts

SPECIFICITY OF THE FORMS OF ORGANIZATION OF THE ARTISTIC AND CREATIVE ACTIVITY OF THE STUDENT AMATEUR CHOIR

Summary

The article deals with the specifics of the forms of organization of artistic and creative activity of student amateur choir. This question is an important component in the aspect of pedagogical leadership of the student amateur choir. A theoretical analysis of scientific sources on the investigated problem is conducted.

Keywords: choir, artistic and creative activity, organization of activity.